

BREGNINGE-SØBY SKOLEHISTORIE

II

Af *M. Eriksen*

I Almindelighed var det saaledes, at Sognets første Skole blev oprettet i Sognets Kirkeby; men saaledes var det vistnok ikke i Bregninge. Det har ikke været muligt at finde Oplysninger om en Skole her, før der foreligger Oplysninger om Skoler i Søby, Skovby — og Leby. Det forholder sig nok som Hubertz fortæller, at Børnene fra Bregninge i mange Aar maatte søge Tranderup Skole; ja, endog til henimod 1750.

Hubertz¹ skriver:

Bregninge Skole for Øster- og Vester Bregninge. Den er en af de yngste paa Landet. En Befaling uden Dato, men udstædt af Hertug Phillippus, altsaa ældre end 1663, tilpligter Indvaanerne i Bregninge, hvor ingen Skole fandtes, at sende deres Børn til Tranderup Skole. Et Mandat af 20. November 1719 byder Bolsmændene i Bregninge at skaffe en anstændig Underholdning til en Skolemester, „da der nu er bygt et Skolchhuus i Bregninge“; ville de ikke dette, saa skulle de sende deres Børn til Tranderup Skole. Skolen var dog sikkert ikke bygget; thi atter ved et Mandat af 1. November 1731 befaledes samtlige Indvaanere i Bregninge at sende deres Børn til Tranderup Skole.

Omsider ved 1747 byggede Mændene i Østerbregninge et Skolehuus, men det maa have været noget, inden man fik en Lærer, fik hans Underholdning fastsat o. s. v.; thi endnu i Aaret 1749 have Bregninge Mænd gjort Forestilling mod at sende deres Børn til Tranderup Skole.

Hvem der har Kendskab til de lokale Forhold, vil nok synes, det var mærkeligt, at Børnene fra Bregninge skulde søge Skolen i Tranderup, altsaa i et andet Sogn. I denne Forbindelse bør man erindre, at Ø. Bregninge og Tranderup begge hørte under Graasten Len, hvorimod V. Bregninge sammen med de øvrige Byer i Sognet hørte under Søbygaard's Len. Dette Forhold varede til over Midten af det attende Aarhundrede.

Efter en Bispevisitats den 3. Juni 1733 i Bregninge Kirke noterer Bispen i sin Visitatsprotokol: „I Sognet er 4 Skoleholdere, som underholdes en Del af Menigheden og noget contribueres dertil af Hans Mayestæt.“ Hoffmanns Fundatser bekræfter dette saaledes: „4 Skoler i Sognet, een i hver By, som Sogne Folkene lønner Skoleholderne til, som nyder foruden paa den kgl. Amtsstue aarlig 3 Rd.

Deres Huse hører dem selv til, undtagen Een, som har et Boel.“

Disse fire Skoler var beliggende i Søby, Skovby, Leby og Bregninge (Øster eller Vester Bregninge?).

I September 1744 døbes Christen Skolemesters Barn i Bregninge.

Fem Mænd i Bregninge klagede² i Juni 1744 til Amtmanden i Nordborg over Skolemesteren. Klagen blev sendt til Provst Kuhlmann i Risc, for at han kunde undersøge Forholdene.

Det lader til, at Skolemesteren derefter forsvandt, og Beboerne blev atter henvist til at sende Børnene til Tranderup. Det blev de dog atter kede af og skriver, „at det ikke alene er i et andet Sogn og Menighed, men der er endogsaa en lang ond og besværlig Vej didhen om Vinteren“. Ø. Bregninges 12 Gaardmænd træffer nu Aftale med afd. Hans Henriksens Søn, Henrik Hansen, om, at han skal holde Skole for deres Børn.

Kontrakten³ med ham giver Oplysning om, at han hos hver skal have Brugsretten til 1 Skæppeland i deres Mark, og hvor disse Jordstykker er beliggende, saaledes:

„Saasom jeg Henrik Hansen har indgaact at være Skoleholder i Ø. Bregninge i 1747, d. 20. Octbr.

Philip Mauritzcn*), 1 Skp. Land i.....		Helmisspjæll
Erik Christensen	— Plomtrævurp
Peder Nielsen	— et Bekstykke
Hans Kock	— Plomtrævurp
Henrik Lauritzen	— Krogspiald
Mats Pedersen	— Nørbjerg Vestervurp
Hans Pedersen	— øverste Ende paa flækesager
Peder Lauritsen	— halve flækes Ager
Laurits Tygesen	— halve Sandspiald Ager
Chr. Mortensen	— Langagerende
Claus Risc	— over Højsende
Rasmus Christensen	— Bekstykke

de skal pløje og harve og lovet mig 1 Rd. at holde 1 Ko græssende for, hvor jeg kan faa, og slig Græsningspenge har de lovet at betale, naar de klare Stok.“

Det lader til, at der atter opstaar Vanskeligheder under de nye Forhold. Maaske det er Læreren i Tranderup, der forlanger Skoleløn, idet der i en Skrivelse fra 2. Januar 1749⁴ angives, at de ikke kan give Skoleløn tvende Steder. I samme Skrivelse anmoder de om at faa Lov til at fortsætte med deres egen Skole, da de nu har „antaget en Skolemester, der selv har gjort Omkostninger til at indrette et Skolchus, han kan regne og skriver en net og zirlig Haand“.

Inden Udgangen af det følgende Aar 1750 døde Skolemesteren.

FREDERIK CARL PHILIPSEN

Den næste Lærer var Fr. C. Philipsen. Han er da godt 30 Aar og er fra Ornum i Tranderup Sogn. Hans Hustru, Maren, er Datter af Gdm. Henrik Lauritsen, Ø. Br., ogsaa kaldet og skrevet for Henrik Lykkemand. Han blev i de følgende Aar en meget omtalt Mand paa

*) Andre Steder skrives Navnet baade som Marqvardsen og Marcussen.

Øen. Han var ogsaa Hestehandler, og i Sommeren 1757 havde han fra Fyn indført 9 Heste uden om Toldvæsenet, men da det blev opdaget, blev det ham en meget kostbar Historie, idet alle Hestene blev konfiskeret.⁵ Han mente, det var en Hævnaakt af Amtsforvalter Mouritzen paa Graasten. Han rejser personlig over til Kongen for at søge Hjælp i sin vanskelige Stilling, og samtidig indgiver han Klage over Amtsforvalteren vedrørende forskellige Forhold som Lenets øverste Embedsmand. Klagen havde til Følge, at Amtsforvalteren var suspenderet fra sit Embede i tre Aar.

Betegnende for Datidens ærøske Forhold er en Bemærkning i Henrik Lykkemands Skrivelse. Han ønsker nemlig Afgørelse i hans Sag efter dansk Lov og ikke ved den tyske Overret i Slesvig, hvis Sprog han ikke forstaar, ja paastaar, at ikke een af hundrede forstaar det, og tilføjer, at i denne Sag taler han paa samtlige Bønders og Præsters Vegne.

I disse Tider var det almindeligt, at Læreren, som en Del af Lønnen, havde Ret til at have en Ko i frit Græs paa Bymarken sammen med Bøndernes. Denne Ret havde Fr. C. Philipsen ogsaa, men Forholdet var dog lidt anderledes her i Bregninge. Vi maa erindre, at Byen egentlig bestod af to forskellige Byer, Ø. Bregninge og V. Bregninge, og at hver af disse havde sin egen Byordning, V. Bregninge maaske i Forbindelse med Tværby, men absolut ikke sammen med Ø. Bregninge, der jo hørte under Graasten. For Læreren blev Forholdet det, at han hvert andet Aar skulde skifte med sin Ko paa disse Byers Marker. For at faa dette og andet ændret henvender han sig til Amtmanden i Nordborg:⁶

Eftersom de andre Skolemestre har deres Køer i nærmeste By i Græsning hos Bønderne, og jeg skal have min Ko saa langt borte hvert andet Aar, saa det er mig besværligt at malke saa langt borte saa som min Kone er ved et svagt Helbred at gaa saa lang Vej, da er jeg nødsaget at anholde hos Deres Velbaarenhed om at jeg kan og faa den i nærmeste By, nemlig i Ø. Bregning i Græsning, og at Boelsmændene og maatte blive anholdt og befalet at kjøre mig min

ilde Brændsel frit hjem eftersom de andre faaer deres kørt frit hjem uden Betaling nemlig i Søby og Trandrup, da jeg haver ringere at leve af end som en af de; derfor er det min underdanigste Bøn og Begiering, at Deres Velbaarenhed at han vilde se mig behjulpen her udi, hvor paa jeg lever i aller dybeste Underdanighed og forventer en naadig Resolution. Jeg forbliver

Deres Velbaarenheds aller underdanigste Tjener

Bregning, d. 17. Marti 1763.

Frederich Carl Philipsen.

En anden Del af Lærerens Løn bestod i, at han fik et Maal Mælk til Ost af Skoledistriktets Køer een Gang om Aaret. Det skete i alle Tilfælde i de Byer, der hørte under Graasten, altsaa ogsaa fra Ø. Bregninge. Fr. C. Philipsen ønsker, at denne Ret ogsaa maa komme til at gælde for V. Bregninge og Tværby. Bocksmændene Chr. Albertsen og Rasmus Hansen svarer hertil paa samtlige Bønders Vegne, „at de mener ikke, han har Ret, maaske i Graasten Lehn, men aldrig her. Behøver ikke at tigge, da de kun er to Personer; andre Skoleholdere før ham med 2—3 Gange større Husholdning har ikke behøvet at tigge, og han har bedre Levebrød end hans Formænd.“

Disse Ansøgninger gav altsaa ikke meget.

Ikke mange Aar efter, i 1774, blev Byernes Marker udskiftet, og samtidig ophørte hans Græsningsret til Køen paa Bymarkerne. Til Gengæld blev der tillagt Skoleembedet en lille Jordlod i Tværbymarkerne. Efter Bonitet var den $7\frac{3}{8}$ Skp. Ld. Arcalet næppe 1 Hektar. Fr. C. Philipsen døde d. 18. November 1789, 71 Aar gl. Skiftet blev først behandlet 1802 i Forbindelse med Enkens Død.

Der var ingen Børn i Ægteskabet.

CLAUS LAURITSEN DANIEL BLOCK

Claus Block havde i flere Aar været Medhjælper hos Fr. C. Philipsen, hvorfor det ogsaa synes rimeligt, at han blev hans Efterfølger i Embedet. Sognepræsten, Pastor Monrad, ønskede dog ikke, at Block

skulde have Embedet, men Grunden dertil nævnes ikke. Hans Ansættelsesbevis er udstedt paa Nordborg Amtstue d. 14. December 1789, og han var da 38 Aar. Han er Degnesøn fra Aastrup ved Faaborg. Faderen dør, mens han endnu er lille, og Moderen bliver derefter gift med den nye Degn Christen Bindsbøll. Det hørte jo ikke til Sjældenhederne dengang, at en Ansøger blev ansat med den Forpligtelse, at han samtidig skulde ægte en eventuel Enke. Man slap derved let over Pensionsspørgsmaalet. Det ser ud til, at det er gaaet paa samme Maade her. Hans Stedfader var Broder til den daværende Degn i Rise Johan Bindsbøll. Blocks Moder blev i dette Ægteskab Stammoder til den kendte Bindsbøllslægt. En Søn blev Præst paa Sjælland, og han havde to Sønner, hvoraf den ene blev den berømte Arkitekt, der byggede Thorvaldsens Muscum. I sin Ungdom rejste han i Udlandet med H. C. Ørsted. En anden Søn blev Biskop. En Halvsøster til Block var gift med Skoleholderen i Rise.

Ved Bispevisitationerne gives der følgende Bemærkninger om Blocks Katekisationer:

1791: catechiscrede efter Bogstaven.

1794: cat. nok saa vel (i Sammenligning med Degnen).

1797: cat. ikke ildc.

1804 var der Provstevisitation, og ved den Lejlighed faar baade Block og hans Kollega i Skovby det Skudsmaal, at deres moralske Tilstand er god.

Block var ved at blive gammel Ungkarl, men da han er henimod 60 Aar, indtræder han i Ægtestanden. Den lykkelige er hans mangeaarige Husbestyrerinde Marcn Nicolajsdatter Syndermann. Hun er 35 Aar og født i Søby Sogn.

I den kommende Tid hører vi ikke meget til Block. Først da han er 74 Aar, og den første Skolekommission er traadt i Virksomhed, fremsætter denne et Forslag om en bedre Indretning af Skolevæsenet

og udtaler Ønsket om, at Block faar en Medhjælper. Den skriver saaledes til Skoledirektionen⁸:

„For Tiden er Undervisningen i denne Skole saa slet og Forsømmelserne saa hyppige, at Skolen blot kan anses at eksistere i Navnet. Skal derfor en forbedret Reform iværksættes, ansees det alddes nødvendigt, at den nuværende Skolelærer Block endtlediges, da han er 74 Aar gl. og bliver den ene Dag nu skrøbeligere og udueligere end den anden.

Men for en Familiefader og i fattige Omstændigheder ville Commissionen efter Almuens eget Ønske bidrage, hvad muligt til at lette Oldingens ublide Kaar paa det ved at tilstaa ham det meste af sine Indtægter og Emolienter.

Da Almuen overhoved er forarmet turde Commissionen kun varmsomt gaa til Værks i Henseende til nye Paalæg

Medhjælperen tilstaaes 20 Rdl. (= 32 Rbd.) aarlig af Skoleembedet.

Blok vedligeholder Skolestuen med Brændsel, men nyder 5 Td. Rug og 5 Td. Byg aarlig saa længe Prisen paa dette Korn ikke overstiger den Løn, der tilstaaes Medhjælperen. Desuden beholder Blok fri Bolig for Livstid i Skolehuset, den tilliggende Agerjord, det sædvanlige Foder og de overblevne Penge-Indtægter, omtrent 35 Rd. C.“

Samtidig faar vi at vide, at „Skolestuen kan omtrent rumme det nuværende Antal Børn, naar disse inddeles i tvende Classer og Bordene erholder en passende Stilling. De stedværende Borde er for smalle, da man for Rummets Skyld bliver nødt til at besætte begge Sider deraf. Der bør stilles 3 Borde med Bænke paa hver Side af Lærerens Plads. — Commissionen nærer det glade Haab at finde Bistand ogsaa af Kirkekassen, da man ellers kommer til at kæmpe mod Uvillie og Uformuenhed saaledes, at det hele forbliver i den gamle Form.

Bregninge Pastorats Skolecommission, d. 24. Marts 1824.

L. Ottesen. C. Nissen. Hans Madsen. Rasmus Madsen.

Skoledirektionen tiltræder Forslaget, og senere paa Aaret blev en Medhjælper antaget. Foruden Block maatte Degn Ploug ogsaa bidrage til hans Lønning.

*Thue Lauritsen Notkier**), der i et Par Aar havde været Lærer i Marstal, blev Medhjælper. Det gamle Ord: Nye Koste fejer altid bedst, viste sig ogsaa at have Gyldighed her. En Maanedes Tid efter, at han havde overtaget Undervisningen, afholdes der Eksamen, hvorom Skolekommissionen afgav følgende Beretning: „Siden Seminarist Nothkiers Tiltrædelse i Bregninge har man det bedste Haab. Ved hans utrættelige Iver en Maanedes Tid før Eksamen blev Børnene noget forberedte til forestaaende Undersøgelse og de fleste havde vundet ey ubetydeligt paa den korte Tid — der er 149 (Børn) og nu kommer en halv Snes til.“

Forholdene ved baade Bregninge, Skovby og Søby Skoler skulde reformeres; men Skolekommissionen foreslaar, „at der begyndes med Bregninge, da det efter vor Mening gaar bedst der.

Ved Skolelærer Nothkiers rosværdige Flid er Almucns Sans for det bedre allerede vakt og ytrer sig fordragtig af baade Forældre og Børn, saa at mange Bibelhistorier og Tavler allerede godvillig er anskaffet.

At den indbyrdes Undervisning maatte begynde her. (Efter Skrivelse fra det kgl. d. Kancelli blev den indført fra 31. Decbr. 1824.)

Gulvet trænger til Omlægning for Banker og Huller overalt (altsaa Lergulv).

At Repartitionen (Ligningen) for Bregninge approberes saaledes:

21 hele Boelssteder (Præstegd.incl.)	a 12 Sk. = 5 Rd. o Mk. 12 Sk. C.
10 halve Boelssteder	a 6 - = 1 - 0 - 12 - -
6 Kaadboer i Ø. B.	a 3 - = 0 - 1 - 2 - -
13 Kaadboer i V. B.	a 2 - = 0 - 1 - 10 - -
25 Husm. i Ø. B.	a 2 - = 1 - 0 - 2 - -
26 Husm. i V. B.	a 1½ - = 0 - 2 - 7 - -

*) Født i Fjelstrup Sogn ved Haderslev.

Mølleren i Bornæs	0 Rd. 0 Mk. 12 Sk. G.
Mølleren i Bregning	0 - 0 - 12 - -
Skipper og Høker samt Kromand	
P. Clausen i V. B.	0 - 0 - 12 - -
	<hr/>
	9 Rd. 2 Mk. 15 Sk. G.

Denne Sum maa man nøjes med første Gang, især paa Grund af Forældrenes Beredvillighed i Henseende til ovennævnte Tavler og Bøger.“

Skrivelsen er dateret d. 3. December 1824. Fra Oktober det følgende Aar har vi følgende Oplysninger om hele Skolevæsenets Tilstand⁹:

I. De skolepligtige Børns Antal i I Klasse 43, i II Klasse 55.

II. Af disse kan skrive og regne I Klasse 43, i II Klasse 30.

(Efter denne Oplysning er der altsaa 98 Børn i Skolen. I Foraaret 1824 opgav Skolekommissionen det til 149. I 1827 var Antallet 133. Naar disse Tal sammenlignes, nærer vi lidt Tvivl om Rigtigheden af Opgørelsen for 1825.)

III. Børnenes Flid og Forhold.

Her er især blandt Pigerne mange udmærkede flittige og sædelige Børn, ligesom her i det hele er intet at paaanke.

Den indbyrdes Undervisning har bidraget meget til de smaa Børns hastige Overgang til Læsning m. m.

IV. Lærercens Flid og Forhold.

Børnenes gode Fremgang vidner om Lærercens udmærkede Duelighed og Flid.

Drengene havde i Sommer tabt meget, men Pigerne vare desto fermere; altsaa har Læreren ingen Skyld.

V. Skolestuens Beskaffenhed.

Ved seneste gode Reperation, ny Borde og Bænke samt Trætavler

og Apparaters Anskaffelse for indbyrdes Undervisning er denne Skole bleven smuk. Nye Vinduesruder trænges højlig til.

VI. Hindringer og Vanskeligheder.

Stuen er vel lille, hvorved foraarsages megen Tummel, naar Børnene skal ud fra Bænkene til indbyrdes Undervisning, som foregaar langs Vinduer og Vægge, hvor Gangen er for snæver for det store Antal i nederste Klassc.“

I en Efterskrift om Forholdene i Bregninge og Søby tilføjes:

„Commissionen har med Fornøjelse erfaret, at mange Forældre i Bregninge og Søby Distrikter lade deres Børn undervise uden for de sædvanlige Skoletimer til langt ud paa Aftenen, og at Lærerne i disse Skoler ufortrøden og med Opofrelse følge dette Kald. Sognepræsten erkender med Glæde Frugterne af denne bedre Skoleundervisning, da de unges Forberedelse til Confirmationen derved vorder ulige lettere. Kun gjør det Comm. ondt, at uvante Paalæg stundom foraarsage Uvillic hos de mange, som hadc Lysct og elske Mærket! — Dog trøste vi os ved at mange retsindige Beboere erkiende vore bedste Hensigter med enåver attraaet Forbedring . . . Fra vor Side skal visselig den bedste Sags Fremme lægges til Grund — ligesom vi ey nok kunne erkiende den ædle Direktions bevaagne Bistand under mislige Forhold.“

Pastor Ottesen var Nordmand og en ivrig Rationalist. Sammen med de øvrige Skolekommissionmedlemmer gjorde han sig megen Umage med at forbedre Forholdene ved Pastoratets Skoler. Til Tider maatte han kæmpe mod megen Uvillic, særlig i Skovby og Søby, men senere forstod Befolkningen bedre hans gode Hensigter og var ham taknemmelig. Biskop Tetens, den første Biskop over Als og Ærø, var hans Hustrus Farbroder.

Pastor Ottesen havde god Orden i sine Sager, og fra hans Tid er opbevaret mange oplysende Indberetninger og Skoleregnskaber.

Skoleregnskabet for Bregninge Skole for Aaret 1827 ser saaledes ud¹⁰:

Indtægter i 1827

I. Denne Skoles Indtægt i det hele efter gl. Skik, og som oppbæres af den endtledigede Skoleholder Blok, kan med Penge og Penges Værd anslaaes til omtrent	100 Rbd.	„	Sk.
II. Imod af denne Sum at udrede til den ansatte Skolelærer Nothkier 40 Rbd. Sølv oppbærer Blok i Tillæg 5 Td. Rug og 5 Td. Byg lignet paa Communitet og kan anslaaes efter middelveis til omtrent	30	—	„ —
III. Fremdeles af Degnen Ploug som Bidrag til den anførte Lærer Nothkiers Lønning.....	32	—	„ —
IV. Til de fra Inspektoratet modtagne 13 Rd. C. til Bøger o.s.v. tilkommer denne Skole $\frac{1}{2}$ Part, som er i Rigsbankpenge	6	—	89 $\frac{3}{4}$ —
V. En Jordlod af omtrent 3 Td. Havreland.			
VI. Bøder -- ingen.			
	<hr/>		
Sum...	168 Rbd.	89 $\frac{3}{4}$ Sk.	

Udgifter i samme Tid

I. Det sædvanlige Bidrag af Communitet til Skolelærerens Lønning er uden Vægning erlagt -- til Værdi	100 Rbd.	„	Sk.
II. Degn Plougs Contingent ligesaa	32	—	„ —
III. De Kaldet tillagte 10 Td. Korn ydet af Communitet	30	—	„ —
IV. Leveret Skolelæreren til Skolens Tarv.....	2	—	38 $\frac{3}{4}$ —
V. 3 Lærebøger	„	—	76 $\frac{3}{4}$ —
VI. 1 Bibelhistorie; 2 Catekismer	„	—	67 $\frac{1}{2}$ —
VII. 3 Bøger Papir	„	—	80 —
	<hr/>		
Sum...	166 Rbd.	70 $\frac{3}{4}$ Sk.	
Indtægt...	168	—	89 $\frac{3}{4}$ —

Denne Skole beholder altsaa i Overskud... 2 Rbd. 19 $\frac{1}{2}$ Sk.

Fra en samtidig Eksamen noteres følgende: „Den indbyrdes Undervisning drives med Held i den nederste Klasse. I det hele udmærker denne Skole sig ved Grundighed og Regelmæssighed, ved sund Sans og en vis Takt, som er saa sjældnen at finde i Almueskolen. Seminarist Nothkier har vist sig som en udmærket duelig og flittig Lærer og lever ganske for sit Kald ved Opofrelse af Tid og Kræfter.“

At Nothkier regnede med at blive Blocks Efterfølger, bør vel kun noteres som en Selvfølge, og at han vel ogsaa havde gode Chancer efter de mange rosende Udtalelser at dømme, forstaar vi. Der var bare een Ting, der ikke gik efter hans Ønske, — Block blev for gammel. Det fremgaar af en samtidig Skrivelse fra Præsten: Block gør ham Tiden for lang, — man vil være, hvad man ikke er — Gentleman — og det koster at være Karl — siger den norske Bonde — nok er det, at Nothkiers hele Humør er nedbøjet over hans mislige Forhold mellem Indtægt og Udgift.

Nothkier er ked af at være her; han skal have søgt en Post i sin Fødeby, hvor Manden endnu lever og har end ikke været syg, allene misledet af Kjellingsnak.“

Nothkier maatte blive — og vente.

Efter Skoleloven skulde der gives Gymnastikundervisning ved alle Skoler, men i Bregninge som de fleste andre Steder kneb det med at komme i Gang. Endnu i 1829 var den ikke indført ved nogen Skole i Bregninge Sogn. I Bregninge kneb det med at skaffe Plads, endog Legeplads manglede, saa Gaden maatte bruges. Men Skolekommissionen lovede, at hvis Myndighederne kan anvise en passende Plads dertil, skal Gymnastikundervisningen nok blive indført, „thi Skolelærerne er noksom forhippede derpaa“; men siger den saa videre: „Ved Skolen kan det ikke godt være, da Landevejen gaar gennem Gaden, og der er kun et bredt Fortov, som saa skulde indhegnes, men Hestene kunde let blive sky.“ Der tænkes ogsaa paa, at Skolerne i Bregninge og Skovby kunde faa en Gymnastikplads i Fællesskab. Denne Plan bliver for dyr og opgives. Endelig i 1830 „er der udset en Plads for Bregninge paa Banken ved Indkørselen efter Vand-

møllen. Denne Banke har været fælles Lergravning undergivet og har bølgeformig Skikkelse, men kan ved fælles Arbejde blive tjenlig.“ Denne Plads blev derefter brugt som Gymnastikplads i mange Aar. Efter at den var planeret, skulde der plantes paa Diget omkring den, før den var brugbar. Skolekommissionen henstiller derfor til Skoledirektionen, om Gymnastikapparaterne ikke maatte spares det første Aar, da Plantningen paa Diget har krævet forøgede Udgifter, og det er vanskelige Tider i økonomisk Henseende.

Havde Præsten faaet Lov til at raade, var der ikke bleven Gymnastikplads paa Bregninge Banke; thi samtidig med Skolekommissionens officielle Indstilling skriver han helt privat, at han ikke synes om denne Plads. Her er altsaa et Bevis for, at de menige Skolekommissionsmedlemmer har haft en selvstændig Mening og — holdt paa den.

Det skulde dog ikke blive Nothkier, der skulde komme til at lede Gymnastikundervisningen, selvom han havde været „noksom forhippet derpaa“.

Efter al den Ros, der blev Nothkier til Del som Lærer, virker det som en Overraskelse, naar Skolekommissionen i December 1829 skriver til Direktionen, „at Nothkiers svagelige Helbred og senere afsindige Ytringer have standset Skolens planmæssige fremme“. Mærkeligt nok findes der ikke flere Oplysninger angaaende disse Ytringer. Maa-ske vi finder noget af Forklaringen i en Skrivelse, Præsten omtrent samtidig sendte Biskoppen. Han skriver:¹¹

„Da her er indtruffet et særdeles ubehageligt Tilfælde med Skolelærer Nothkier, tager jeg mig den Frihed at underrette Deres Højærværdighed desangaaende.

Efter at have i 6 Aar været forlovet med Hr. Schaarups (Præst i Marstal) Datter og vedligeholdt Forbindelsen til nu, har han erklæret at være mariageret i Skipper Clausens Hus hersteds, og Forældrene har erklæret hendes Svangerskab ved ham. Vel har man hørt, at han plejede fortrolig Omgang med Datteren; men vi ansaa det for blot Rygte, saa længe han ugentlig foretog sine Marstalture; desuden syntes det utrolig, da Pigen først for 2 Aar siden forlod hans Skole.

Degn (se Svendborg A. Aarb. f. 1934). J. Fr. Winther er dim. fra Skaarup. En Broder var Lærer i Dunkær, og en Søster var gift med Lærer Olsen i Søby.

Den 23. Januar 1836 holdt han Bryllup med en Datterdatter af afdøde Degn Rønne. Det var Caroline Laurentine Cathrine Clausen, og hendes Fader var Skipper, Kromand, Høker og Møller i Bregninge. Hun var Enke efter Styrmand Pasch. En Datter af dette Ægteskab døde som lille og blev begravet paa Bregninge Kirkegaard.

Winther faar Skolejorden paa Tværby Mark som Embedsjord, men da Degneembedet ophæves, faar han ogsaa en Del af Degnejorden.

Fra Visitatsen i 1833 oplyses om de forskellige Fag: „Indcnads Læsning: særdeles god; Regning: god; Religion: gode Kundskaber; Skønskrivning: meget god; Retskrivning: mindre tilfredsstillende.

Winther fik anvist Bolig i det gamle Skolehus; Boligen og selve Skolestuen kunde godt gaa an, men Lo og Stald m. m. trængte til en Udvidelse, hvorfor Skolekommissionen i Maj 1836 indsendte

Underdanigst Andrag!¹³

Allerede længe har saavel Kirkinspektoratet som Skole-Commissionen været betænkt paa om muligt, at afhjælpe den betydelige Mangel af Huslejlighed i Bregninge Skole-Bygning. Denne ligger aldeles indkneben, at der ikke er Plads til den mindste Udvidelse. Skolelærereus Værelser, saavel som Læsestuen, er i bedste Orden; men der mangler Plads, ej allene til Kornavlets Opbevarelse, men ogsaa til Brænde og øvrige Husets Fornødenheder, saa at alt muligt maa bringes paa Loftet, ligetil Hakkelseskiæren, hvorved Bygningen aarlig kiendeligen medtages.

Da Haugepladsen er saa indskrænket, som den vel kan være (næppe ½ Skp. Land) og forresten ikke en fodbred Jord ved Bygningen, hvorpaa kan bygges, saa andrager Commissionen herved for den højædle Direktion, angaaende Nødvendigheden af en Byggepladses Anskaffelse paa Kirkekassens Bekostning. En af Naboerne,

Erik Rasmussen, er villig til at afhænde et passende Stykke Jord hertil. Ved at træde i Underhandling med ham, ville han nok finde sig i Billighed. Ønskeligt var det, om den omhandlede Jordplet, som strækker sig langs med Skolehaven omtrent $\frac{1}{2}$ Skp. Ld., maatte vorde købt og combineret med Skole-Tomten.

Ikke længe efter bliver der givet Tilladelse til at træde i Forhandling med Erik Rasmussen, men nu viser det sig, at han er lidt strammere med Prisen end antaget, idet han forlanger 60 Rd. S. H. C.; til Gengæld er Arealet ogsaa noget større end opgivet. Kommissionen anbefaler derfor alligevel at købe.

Nogle Aar senere var der en Kaadbo, Jens Hansen Koch, som i tre Aar ikke havde betalt Skoleløn (Allehelgens Renter). Han undskyldte sig med, „at da han hørte til Tranderup Sogn og som Medlem af Menigheden (i Tranderup) ydede ligemed andre sine Gebyrer til Præst og Degn i Tranderup, saa formenten han sig fritaget for at yde noget til Degn eller Skolekald her“; Skolekommissionen gør ham derefter opmærksom paa, „at hans Hus laa i Bregninge Bye og var skolepligtig hertil, hvorhen han ogsaa lader Børnene søge, saa kan han desaaarsag ej fritages for at svare Helmis (Allehelgens R.), som er en Forpligtelse, der hviler paa alle Husejere og Kaadboere i Distriktet, var han og villig til at yde sit Bidrag med 6 Sk. Curant for hvert Aar, ogsaa for de tre Aar, han resterer.“

I over halvtreds Aar vedblev Winther at være Lærer i Bregninge. I dette Tidsrum blev Skolen ogsaa udvidet, og der kom en Lærer mere.

Winthers Hustru døde pludselig d. 5. Februar 1880, og Aaret efter, d. 1. Juli 1881, tog han sin Afsked og blev udnævnt til Dannebrogsmænd. Han tog derefter Ophold hos sin Søn, den kendte Købmand Winther i Rudkøbing (Stifteren af Langelands Museum m. m.), hvor han levede til sin Død d. 26. Januar 1894. Han blev begravet paa Bregninge Kirkegaard.

Winthers gamle Skole bruges ikke mere; den blev afløst for ca. 30 Aar siden.

Skovby Skole.

I længst forsvundne Tider, endnu før der var Skole i Sognets Kirkeby, ser det ud til, at der var en Skole i Leby, Sognets mindste By. Maaske den var det daværende store Sogns Centralskole. Da det lader til, at den senere er slaaet sammen med Skovy Skole, vil den blive omtalt i dette Afsnit.

Som før omtalt var der fire Skoler i Sognet 1733. Efter det maa der da have været en Skole i hver af Byerne: Bregninge, Søby, Leby og Skovby.

Bregninge Kirkebog fortæller, at der var en Rasmus Skolemester i Leby 1679, og senere, at han begravet d. 17. Juli 1684. I Februar 1704 dør hans Enke, 78 Aar gl. En Skolemester Christian Frederik Jensen fra Leby nævnes i Kirkebogen som Fadder d. 15. Februar 1699. Vi maa vel betragte ham som Rasmus Skolemesters Efterfølger. Aaret efter var der en ny Skolemester i Leby.

CHRISTIAN ERNSTSEN

Christian Ernstsens Fader, Ernst Christensen, var Lærer, Organist og Tingskriver i Rise. Joakim Larsen tilføjer i sin Skolehistorie, at han ogsaa var Værtshusholder. Christian Ernst, som han selv skrev sit Navn, vies i Bregninge Kirke i Foraaret 1700 til Marcn Madsdatter af Skovby „af ham besøvet“. Forloverne var „Ernst Christensen, Orgemester i Rise“, Johan Hansen og Hans Hansen, hendes to Brødre i Skovby. Af deres Navne fremgaar det, at de kun kan være hendes Halvsøskende.

2. Søndag efter Pinse samme Aar døbes deres lille Datter.

Nogle Aar forud havde hans Hustru staaet Fadder hos Rasmus Mikkels i Leby, og ved denne Lejlighed har hendes Stedfader, gamle Hans Hansen, været med til Barselgildet, ved hvilken Lejlighed han opførte sig noget anderledes, end det sømmede sig efter Datidens Begreber.

Herom vidner en Notits i Kirkebogen:

„24. Søndag efter Trinitatis gjorde Jeg afbed (= Undskyldning) paa Prædikestolen paa gamle Hans Hansens Vegne af Skovby, fordi han samme Dag han havde Været til Herrens Nadver, som var Dom. 10. S. T. hafde sidt til et Barsel ud paa Aften efter Lius var tændt, og der været i Klammeri etc.“

Om Christian Ernst var Skolemester, da han blev viet, meddeles ikke bestemt, men da han om Sommeren faar Datteren døbt, betegnes han som Skolemester i Leby. Det er maaské først, da han er kommen i Familieforbindelse med Folkene i Skovby og Leby, at han opnaar Skolemesterværdigheden.

Et Par Aar senere giver Kirkebogen atter en Oplysning om ham: „8. Marts 1702 skal Chr. Ernstsøn, Skolemester og Hustru Maren Matzdatter staa aabenbar Skriftc for Deris qvalte Barns Skyld.“

Han blev senere Skolemester og Tingskriver i Fødebyen Rise. Det skete før 1712. I Maj 1716 faar han en Søn døbt i Rise Kirke. Han fik Navnet Johan Frederik Christensen og blev 1750 gift med en Gaardmandsenke i Lille Rise, og endnu den Dag i Dag lever mange af hans Efterkommere i Rise Sogn.

Chr. Ernsts Hustru døde 1728.

Den 23. Januar 1743 holdt han Bryllup med Maren Hansdatter fra Søby. Den 15. April 1744 døde han. Et Par Maaneder senere blev en Datter døbt.

At der ogsaa efter Chr. Ernsts Forflyttelse var Skole i Leby, har jeg Beviser for, men det er kun faa og tilfældige Oplysninger, der foreligger. Saaledes findes i Rigsarkivet en Mandtalsliste fra 1743—44, hvori det oplyses, at Thomas Jürgensen er Schulmeister i Leby, og at han har et Hus, der ansættes til 25 Rd. Fra Aaret 1743 findes i Nordborg Amtstuearkiv en Skrivelse fra Biskoppen til Amtmanden dér, hvor Skolen i Leby omtales. Endnu saa sent som 1793 fortæller Kirkebogen, at Erik Mortensen Skolemesters Enke i Leby bliver begravet. Hun er da 75 Aar.

Jeg antager, at Leby Skole har eksisteret til ca. 1774. Ved Jordfordelingen i dette Aar blev der ikke udlagt Jord til nogen Skole i Leby, hvorimod Leby Bymænd maatte yde Bidrag til Skovby Skolejord, saa det ligger nær at antage, at Sammenslutningen af Skoledistrikterne for Leby og Skovby sker ved denne Lejlighed. Af en senere Oplysning ses, at Sognepræsten gaar ind for den Tanke, at der i 1774 oprettes en Skole for hver af disse Byer. Provsten gik imod, og siden har Skovby Skole været fælles for Leby og Skovby.

Skovby Skole er vistnok ikke saa gammel som Lebys. Den eksisterede jo 1733. Før denne Tid har jeg ingen Oplysninger om den. I den før omtalte Mandtalsliste fra 1743-44 oplyses, at den daværende Skolemester hed Matthias Tygesen.*) Endvidere fortæller Kirkebogen, at Jacob Skolemesters Enke i Skovby, Karen Rasmussdatter, døde 1755, 66-67 Aar.

Provst Fabricius, Rise, indberettede til Biskoppen efter en Visitats i Bregninge 1774:¹⁴

„Hos Hr. Nyeland (Sognepræsten i Bregninge) var det fast af samme Indhold (daarlige Forhold som i de andre visiterede Sogne), dog maa jeg herved erindre, at Skole Væsnet er der i en irregulær Tilstand. Der var to Byer ved Navn Schoubye og Lebye begge saalangt baade fra Bregninge og Søbye Skoler beliggende, at disse to Byers Ungdom ei kand, helst om Vinteren, søge nogen af disse Skoler, hvorudover der i salig Provst Falencamps Tid blev i Kirke Sessionen besluttet, imellem begge Byer /: ligesom imellem Ommel og Kragnis i Marstal Sogn :/ skulde bygges en Skole, Pladsen hertil bliver ej, før Salig Provsten var død, udset hertil, men uden min eller den værende Sogne Præsts Overværelse udelagt, af hvem og i hvis Nærværelse kan jeg ej sige, paa saadan et Sted, hvor Børnene ej uden Livsfare kand komme om Vinteren. Hr. Nyeland talte derfor med mig, om det ej var bedre, der blev en Skole i hver By; jeg kunde ick nægte det,

*) I Mandtalslisten for Skovby findes endvidere: Hans Peter Schulmeister. Jeg antager, at Schulmeister i dette Tilfælde er at betragte som et Tilnavn i Stedet for Efternavn. At der skulde have været to Skolemestre, kan man godt se bort fra.

allerhelst efter den Plan, der var lagt, naar der kunde findes Udveje, hvoraf enhver Skoleholder skulde og kunde leve; men da der var og er i den ene By Lceby, ikkun 6 Bollsmænd, saa ej en Skoleholder der kunde faa det, han, uden Suk, kunde forrette sit Embede, at sætte enten en Bonde-Karl dertil, som selv behøvet Undervisning i alt, eller en Skomager eller Skræder vilde de Unge finde liden Frugt, idet enhver væntelig vilde se sig om andet og lade Hovedsagen lide, hvorfor jeg hverken vilde eller kunne billige Hr. Nyelands Forslag, men har ganske frasagt mig det og indstillet det til højeste Kjendelse. I Schoubye kan vel en Skoleholder have i højeste 30 Rdl. aarlig, men ej mere. Jeg indstiller dette til Deres Højgunstigste Overvejelse, om det herved maa have sit Forblivende, eller anden Indretning skal gøres.“

Provstens Indstilling om en fælles Skole for Skovby og Leby blev fulgt, men dens Beliggenhed var der ikke Enighed om, hvad følgende Skrivelse viser:

„I Aaret 1772 blev der af Hr. Provst Falencamp i Kirke Sessionen forestillet og af Baronen (Amtmanden) bevilget, at der af Bregninge Kirke skulde bygges en Skole imellem disse to Byer, Skovby og Leby, der ingen ordentlig Skolemester havde, og var fra de andre Skoler for langt fraliggende. I December derpaa dør Hr. Falencamp. Sommeren derpaa bliver af Hr. Major Bruhn og Justitsraad Ampders Fuld-mægtig en Bygge-Plads udvist for bemeldte Skole, herved forblev det, indtil Hr. Nyeland kom, som vel vilde have Skolen opbygget, men ingenlunde paa den udviste Plads, hvor han efter sit Embeds Pligt ikke kunde komme at besøge Skolen, allermindst om Vinteren. Han vilde engang, sagde han, rejse hen at besøge den udviste Plads, men havde nær sat sin Hest (til), da Bygge-Pladsen er en Mose med Banker omgiven, igiennem hvilke et Vandløb gaar, og paa den Norden Side tæt ved Byen en Dam, hvor Børnene fra Skovby til og fra Skole, skal passere. Foruden nu at tale om de Farligheder, Børnene paa saa farlig en Vej kan være udsatte for, er det bekendt, at Sne om Vinteren først sætter sig i slige Dale, der gjør Veyen impassabel, opfylder det Side (lave) med Moratz, der forvolder overordentlig

Fugtighed. Skoleholderen med Familie til Skade og Skolen til Svækkelse, foruden de gevaldige Vejr-Kast der fra Bjergene af er udsat for.

Da nu Hr. Nyeland som meldt er, herover havde besværet sig for mig, Bønderne enstemmig declareret, at skulde Skolen staa paa det udviste Sted, skulde aldrig et af deres Børn komme til Skole, da de cy kunde være vis paa, at se dem mere forudsat den store Tørve Mose de skulde passere og det farlige Sted Skolen skulde staa paa, begjærte

Baron Teufel von Pirchensec

efter min Forestilling, der grunde sig paa Hr. Nylands og Bøndernes enstemmige Misfornøjelse (om) jeg vilde paatage mig tillige med Hr. Nyland at udvise en bekvem og tjenlig Plads, hvor Skolen kunde staa, og hvor jeg anviste, der skulde Skolen uforandret staa. Jeg gjorde dette, tager mig den Commission paa cy allene i Cammer Herrens men og tillige i Deres H.H. Sted, som det egentlig tilkommer, jeg tager Hr. Nyland med og til Overflod Kirke-Inspektørens Fuldmægtig Hansen, udviser en meget bekvem Plads, som Hansen selv gav Anslag paa, hvor Skolen kunde staa paa en tør og fast Grund, i Ly og Læ, med en tryk og sikker Vej for begge Byers Ungdom. Banken skulde til Grundskat have 2 (?) aarlig.

Jeg beretter Baronen det, som giver Ordre af 9. Maj til Byg-Mesteren at begynde, men hvad sker? Bønderne er bleven anderledes sindet, og vil have Skolen paa den først udviste farlige Plads; jeg blev hel forunderlig og skrev Baronen til, som strax decrederte, at Skolen skulde staa paa den af mig udviste Plads, og Bønderne for deres Opsætsighed straffes. Men det varede ikke længe, førend Justitsraadens Fuldmægtig, som selv havde givet Anslag paa den af mig udviste Plads uanset, at hverken Han eller Hans Principal har med Skolepladsens Udvisning at bestille, men er allene Regnskabsfører over Indtægt og Udgift, skriver et meget uartig Brev til sin Principal, at han igen skulde skrive Baronen til for at faa det første Decret hævet og give et contra, som og skete, hvoraf her ydmygst sendes en af Baronnen verificeret copie. (Denne opbevares ikke blandt de andre Akter.)

Jeg bekiendte Hr. Nyeland er billigvis (?), idet han nu er fornøjet med den Plads over hvilken han tilforn har givet svær mange Op-hævelser og forvoldt mange og store Uroligheder og Baronens som Amt Mand, der bedet mig og formaae mig til at udvise en anden Plads, meget variabel, frygtsom og upaalidelig, der vil mere regar-dere paa en Indberetning af en Fuldmægtig, der egentlig er Sagen uvedkommende og mulig spiller under Dække med Bønderne, ved paa min Relotion, som Sagen var anbetroet og har handlet som for Herren med en god Samvittighed.

Vilde Hr. Nyeland og Bønderne have haft Skolen paa det først udviste Sted, hvorfor gjorde de saa mange Farligheder, hvorfor skulde en anden Plads udvises, skal et nyt og andet mere bekvem Sted ud-vises, der er sket til Fornøjelse for Præsten og Bønderne, engang con-firmeret (bekræftet) af Baronens, hvorfor skal da den første farlige Plads concederes, er det for der af mig er begaaet Fejl, da indestaar jeg derfor, eller det er for Bondens Caprice (Lunefuldhed), hvis Føl-ger Baronens befrygter, da maa jeg sige; det er meget slet, naar en Øvrighed er bange for sine Underhavende; jeg ser meget vel, at Bønderne er faldne tilbage, skrev ikke uden Aarsag; thi foruden, at Skolen som jeg og har meldt Baronens er paa det første farlig, som endog Bygmesteren Self maa tilstaa, lad være. Han som Justitsraaden meldte, har sagt, at han kan bygge et Hus saavel paa det ene som paa det andet Sted, saa har han dog aldrig sagt eller siger, at det første er tjenlig som det sidste Sted, og jeg holder for den Boe, ikke allene selv paa, hvor der bygges, men og at det Sted bør profereres, hvor Bygningen kan staa bedst og Beboerne mindst exponerte forskellige Fugtigheder med videre, saa bliver dette visseligen nye Lejlighed for Bønderne til nye Klager i Fremtiden og til at holde deres Børn hjemme.

Da jeg nu ikke er løbet uden at blive set, og indser ikke ligere end jeg endog i denne casu har gjort, hvad jeg i Hensigt til Deres H. H. høje Person har funden mig forbunden og pligtig til, som Herren havde et redeligt og rent Øje, saa venter og ydmygst beder jeg Deres

H. H. ikke taale eller tillade, at jeg ved slig et af Baroncn contra Decret bliver i mit Embed som Provst prostitueret men ved Skrivelse til Baroncn føre Ham slig et Forhold Gemyt, og hvor utilladelig og uforsvarlig det er at føje capricieuse Bønder i slige skadelige og imod Skoleforordningens Befaling stridende Begiæringer og at har han ugrundet hævet det første lovlige Decret, han da vil hæve det sidste Decret med Grund og lade det første gaa i sin forrige Kraft for slig Ustadighed og Vaklen har (ulæseligt) Skoleholder, der har nu næsten i 2 Aar været beskikkct, maatte med Kone og Børn ligge i en ussel Hytte og holde Skole i en Kostald; det er noget uhørt, men er en Sandhed; jeg kunde berette meget mere.“

Denne noget omstændelige, men for mig at mene meget interessante og oplysende Rcdgørelse indsender Provsten til Biskoppen d. 21. Maj 1775 og henstiller samtidig til denne, at der sammen med Pastor Hornemann i Marstal udpeges to Kirkeværger til at bese de omstridte Pladser og udtale deres Mening derom. Da der ikke ses at være nogen Indstilling fra dette Udvalg, blev det maaske ikke nødsat, hvad ogsaa en senere Skrivelse fra Provsten til Bispen fra Januar 1776 kunde tyde paa:¹⁵

„Jeg blev forunderlig ved at imodtage en kgl. Resolution paa en Forestilling, som adrig er sket af mig, da jeg efter Deres Højærværdigheds Beslutning lod alle mine Foretagelser i Hensigt til Skolen mellem Skovby og Leby fare og indstillede det ganske til Hr. Baroncn og Justitsraaden at bygge Skolen, hvor og naar de vilde, endskønt den ey er bygget endnu, eller dermed gjort Begyndelse, men det gaar hermed i sin ikke usædvanlige Gang; en fremmet har herudi i mit Nafn gjort Forestilling, hvo ved jeg ikke, dog nægter jeg ey, jeg vilde ønske at vide, hvad der i mit Nafn var skrevet, skønt dette kan være mig lige meget, da jeg ved mig fri herudi at have Del.“

Det ser højst mærkeligt ud, at en anden har skrevet i Provstens Navn angaaende denne Sag.

Hvilken Plads blev nu valgt, enten den, Provsten holdt paa, eller den ved Tørvemosen, som det lod til, at baade Baron, Justitsraad

med Fuldmægtig og Bønder samt Sognepræst holdt paa i anden Omgang, saa maa det dog vistnok siges, at denne sidste var det ikke, idet den gamle Skovby Skole ikke laa i eller ved nogen Tørvemose eller mellem høje Bakker, da den saa skulde ligge nærmere Skovby, end den gjorde. Til henimod sidste Aarhundredskifte havde denne gamle Skole, som vel nok blev bygget i Tiden efter 1776, sin Plads paa Skolejorden ved Landevejen mellem Bregninge og Søby, men i Markens nordligste Hjørne. Dens Afløser ligger i samme Mark, men i det vestligste Hjørne lige ved Landevejen og nærmest Leby.

Selvom Skolen tidligst er bygget 1776, blev der dog allerede ved Udskiftningen af Byjorderne 1774 udlagt en Jordlod til Skolen.¹⁶ Efter Hamborgemaal var dens Areal 2 Td. 3¹/₂ Skp. Ld. (ca. 2 ha), og hvoraf Leby havde udlagt sin forholdsmæssige Del. Da Degneembedet blev ophævet 1832, blev en Mark, „Sandbyesledstykkerne“, henlagt til Skovby Skole. Denne Mark ligger lige Vest for Skolen paa den modsatte Side af Vejen, men i omtrent 60 Aar maatte den Skovby Skolemester nøjes med „Trekanten“.

CHRISTIAN JØRGEN SAMUELSEN

Den Skolemester, der en Tid holdt Skole i en Kostald og boede i en Hytte, var Chr. J. Samuelsen. Hans Hustru hed Anna Dorothea. De kom fra Sønderborg. Samuelsen var 47 Aar, da han med Familien drog til de nye Skoleforhold paa Brø. Efter Provstens Oplysning lader det til, at der var flere Børn i Ægteskabet; men jeg kender kun en Søn, der senere blev Faderens Efterfølger.

Mange Oplysninger gives ikke om denne Skolemester. I 16—17 Aar var han i Embedet. En lang Tid var han syg og kom derved i Gæld til Sønnen m. fl. Den 9. Maj 1793 dør han, 64 Aar gl. Skiftet¹⁷ fortæller os, at han havde 2 Køer. Aarets Udsæd var: 3 Skp. Rug, 11 Skp. Byg og 10 Skp. Havre. Aaret før han døde, havde han overdraget hele Boet til Sønnen. Da Passiverne var større end Aktiverne, gik Gaardmændene i Skovby og Leby i Kautionsfor ham. Mads Hansen, Chr. Albertsen og Mads Jensen underskrev.

JØRGEN CHR. SAMUELSEN

Intet var vel mere naturligt efter Datidens Tankgang, end at Skolemesterens Søn overtog Embedet, som han overtog Gælden. Mig bekendt har han ingen anden Adkomst dertil. Noget smukt er der selvfølgelig ved det, men om det var gavnligt for Skolen, er en anden Ting. Nogen særlig Uddannelse var der selvfølgelig ikke Tale om. Maaske han har lært Kunsten hos Faderen. Moderen, Skoleholderenken, bliver antagelig boende hos ham, og længe varer det ikke, før han ogsaa faar sig en Hustru. En Datter blev gift med Bysmeden i Leby, og efter at Samuelsen havde faaet sin Afsked, boede de ogsaa i Leby, til de begge var over firs Aar.

Fra 1812 findes en Fortegnelse over hans Indkomster. Denne Indberetning skete efter Henstilling fra Bispen.¹⁸

Deres Højtærede og Højærværdige Hr. Plum,
Dr. Theol. og Biskop over Fyns Stift!

Efter Deres Befaling af 5. Novbr. 1811 gjør jeg hermed mine smaa Skoleindkomster tilkiende, som er følgende i et helt Aar.

Af den Rendsborger Krigskasse faar jeg

paa Raadhuset	6 Rd.	0 Sk.
Af Kirkens Midler	12	— 16 —
- - - til Brændsel	10	— 0 —
22½ Bolsmand a 2 Mark	15	— 0 —
18 Kaadnere a 12 Sk.	4	— 24 —
47 Husmænd a 8 Sk.	7	— 40 —
	<hr/>	
	55 Rd.	32 Sk.
Herfra fragaar aarlig til Pension	13	— 0 —
	<hr/>	
	42 Rd.	32 Sk.
Af Skolejorden giver jeg aarlig paa Amtsstuen	2	— 27 —
	<hr/>	
	40 Rd.	5 Sk.

Ogsaa har jeg Mælk til Ost og 12 Lispund Foder og 1 Lispund Hø af hvert Boel.

Min Skolejord er 1 Td. 4 Skp. boniteret Land.

Min Skolejord er i Quantitet (Areal) 2 Td. $3\frac{1}{10}$ Skp.

Underdanigste og ringe Tjener

J. C. Samuelsen.

Skovby og Leeby Skole, d. 4. Jan. 1812.

Det ses straks, at det ikke er et af de fede Embeder. Ja, vi forstaaer jo næsten ikke, at Pengelønnen kun beløber sig til 30 Rd. Brændsels-godtgørelsen kan man ikke godt regne med som Indtægt. Hvis man saa tillige erindrer, hvilken Dyrtid der var i disse Aar, er det fuldstændig ufatteligt. Det, der virkelig betød noget for ham i disse Aar, var hans lille Landbrug.

Da han svarer 13 Rd. i Pension, maa hans Moder vel leve endnu.

Hvorfor faar han 6 Rd. fra Krigskassen i Rendsborg? En senere Lærer i Embedet skriver:¹⁹

„Det staaer endnu i levende Erindring, at Leebykobbel forhen har været 3 Bøndergaarde. Af disse er svaret en Refusion for Gæs, Brød, Lam, Grise og Mælk fra den Tid af, da de blev henlagte under Søbygaard, nedbrudte og aldeles ændrede til Parcelister, hørende under Herregaarden. Denne Refusion blev, da Skatter og Oppebørselen hævedes paa Amtsstuen, udbetalt derfra 6 Rd. aarlig.“ Det stemmer ogsaa med, hvad Pastor Ottesen senere skrev: „Besyderligt synes det at her kan være quæstion, da paaankede 9 Rbd. 58 Sk. (6 Rd. = 9 Rbd. 58 Sk. efter Forholdet 5 Rd. = 8 Rbd.) er en Refusion af det saakaldte Leebykobbel eller en Erstatning for Tiende og Smaaredsel af Bondejord, som i sin Tid blev inddraget, eller indtaget og henlagt til det højfyrestelige Søbygaardske Lehns Gods.“

Skoleloven af 1814 fik foreløbig ingen afgørende Betydning for Skovby, saalænge Degnen i Bregninge levede, bortset fra, at Skolen blev underlagt Pastoratets fælles Skolekommission. I dennes første Erklæring hedder det, at „Skovby Skole forbliver i sin gamle Form indtil videre. Skolelærer Samuelsen har Legemskraft endnu og er

stedse villig til at forbedre det manglende. Skoledistriktet bliver Skovby, Leby med Udflyttere paa Vaarbjerg, de nærmest beliggende 18 Parcelister af Søby Mark. Med Hensyn til selve Skolen, da trænger den til Forbedring, da den er lille, lav og fugtig. Med den bedste Villie formaar Læreren kun lidet.“ Skolekommissionen er altsaa vidende om de mindre gode Forhold og stiller Forslag om Forbedringer, men Beboerne er ikke saa begejstret for Reformen, hvorfor de træder i Opposition til Kommissionen, som derefter henstiller til Landfoged Carstens i Ærøskøbing, der var Formand for Skoledirektionen og altsaa Skolens øverste Myndighed paa Øen, om at kalde Beboerne sammen til et Møde angaaende Skolevæsenets Forbedringer. Hidtil havde Kommissionen staaet enig i Sagen, men nu viser det sig, at det ene af Medlemmerne svigter. Det er Repræsentanten for Skovby Skoledistrikt, Gdm. Hans Madsen, der nu af sine Bymænd presses over til deres Standpunkt. I en Erklæring, som han i den Anledning afgiver, siger han: „at han fandt for denne Sinde at være skrøbelig blandt de skrøbelige“, og at „han har gjort det for at holde Fred, da alle ønskede det“.

Ugen efter, i November 1824, afholdes Eksamen ved Sognets Skoler. Som før omtalt var det ved den Lejlighed ganske udmærket ved Skolen i Bregninge, men „i Skovby gaar det den sædvanlige Sneglegang. Børnene gaar temmelig ordentlig i Skole og kunde remse punktilig op, hvad de havde lært. Der er 113 Børn, deraf uddblev 24 af LigeGYldighed og gammel Scndrian fra Eksamen, hvilket burde mulkteres.“

Hen paa Vinteren skriver Pastor Ottesen saaledes til Biskoppen:²⁰

„Den gjensidige Undervisning i Skolerne trives godt. Endog den gamle Tykkert er meget opsat derpaa og ivrig for Metodens Fremme. Ploug og Samuelsen har modtaget Vejledning hos Weber (Lærer i Rise, hvis Skole var at betragte som en Mønsterskole paa Ærø for denne Undervisningsmaade, idet han havde gennemgaaet et Kursus i København), men 3 Dage kan vist ikke tilstrække, hvorfor især Tumlingen (altsaa Samuelsen) maa afsted igen til Foraaret . . .

Samuelsen er saa barnligt glad over Undervisningsmidlerne, at man maa fornøje sig derover paa hans Vegne. Vel har de andre Skolelærere besørget og medvirket til Undervisningsmidlernes Anbringelse paa Pappet, men ingen har gjort det saa omhyggelig og regelmæssig som Tusindkunstneren Samuelsen.“

Aaret efter afgiver Skolekommissionen følgende Indberetning til Direktionen om Tilstanden ved Skovby Skole:

I.

De skolepligtige Børns Antal i I. Klasse: 65.

De skolepligtige Børns Antal i II. Klasse: 65.

II.

Af disse kan skrive og regne i I. Klasse: 24.

Af disse kan skrive og regne i II. Klasse: 20.

III.

I Skovby Skole hersker megen Uorden og Mangel paa Agtelse for Læreren. Forsømmelserne er altfor hyppige. Examens Udfald i det hele maadeligt.

IV.

Samuelsen viser lidt Lyst og Flid. Han er ubeqvem paa sin Post i det hele, hvorfor det anses raadligst, at en duelig Seminarist antager Skolen.

V.

Denne Skolestue har alle væsentlige Mangler. Den er kun 2½ Fag. Indgangen er næppe een fod bred, formedelst en udbugnende Bager-Ovn — og her skal 60 a 70 Børn paa en Gang undervises —! —! — (hinc illæ lacrymæ). Oversat til Dansk: Heraf disse Taarer. Forf.s Bem.)

VI.

Saa længe Samuelsen vedbliver at fungere, kan man ikke vente Lyst hos Forældrene og Flid hos Børnene. Distriktets Beboere have i den ej ugrundet Formening, at her profiteres saare lidet!

Samuel sen forstaaer nok, at Forholdene efter dette ikke er gunstige for ham. I sin Nød gaar han til Bymændene og faar dem til at afgive følgende Erklæring:²¹

„Højvelbaarne Hrr. Justitsraad og Landfoged!

Vi underskrevne Schoubye og Lebye — mænd, gjør vitterlig hermed, at vi ere meget vel fornøyet med vor Skolelærer Samuel sen til at lære vore Børn og vi forlanger ingen anden Skolelærer: saalænge den Almægtige Gud! vil give ham Helbred og Sundhed: til at forrette det, som han hidindtil haver gjort godt. — Og stræber endnu ver Dag mere og mere at opfylde sine Pligter.

Vi beder underdanigst Øvrigheden: at forunde os ham, saa — længe Gud vil give ham Kræfter: til at forestaa det.

Schoubye og Lebye, d. 27. Novbr. 1825.

Hans Jørgensen	Mads Jensen
Hans Madsen	Knud Hansen . . .?
Christen Erichsen	Peder Rasmussen
Mads Jacobsen	Anders Hansens Enke
Christen Albertsen	Albert Christensen
Christian Hansen	Christen Nissen
Peder Albertsen	Peder Hansen Smit
Hans Lauridzen	Peder Erichsen med ført Pen
Knud Rasmussen	Hans Madsen
Christen Andersen	Hans Madsen Kattiekier
Albert Nissen	Hans Pedersens Enke.“
Christen Christensen	

Samuel sen medsender følgende private Skrivelse:

„Min ydmyge Bøn og begjæring er til Deres Højvelbaarenhed i al Underdanighed.

Saa som hvor Præst Hr. Ottesen vil have, at jeg skal afstaae min Skole, og vil have en Semon Adrist (= Seminarist, men Samuel sen var aldrig saa stiv i Ortografien. Forf.s Bem.) i den, hvilket ieg er

nødsaget at imodstaae, for mine smaa Indkomster kan ej tilstede det, han haver ike at klage over andet endsom at jeg ike haver lært i Seminar, hvorfor ieg haver sammenkaldet minc Byemænd i begge Byer, og di ere godt fornøyet med mig, med min Lærdom, som her kan sees i indlagte beviis. Og ieg er villig til at forrette det, saalænge de Almægtige Gud vil forunde mig Sundhed dertil.

Jeg beder Dem Underdanigst at forhjælpe mig i denne Nød: som er overfalden mig.

I dette hjertelige Haab henlever ieg!

Deres Højvelbaarenheds underdanigste og ringeste Tjener

Schoubye Skole, d. 28. Novbr. 1825.“

Samuelsen.

Samuelsen fik Lov til at fortsætte, saa det ser ud til, at Bymændenes Erklæring har gjort sin Virkning.

Fra Eksamen 1826 meddeles, „at Skovby udmærkede sig ved Skødesløshed og Selvraadighed; Børnene kan remse.

At Samuelsen har gjort alt Sit til Skolens Bedste, har man bemærket hele Aaret. Det hele vilde være bedre, naar Børnene ikke forsømte saa hyppigt.“ Kommissionen ser sig nødsaget til at idømme maanedlige Skolemulkter, „da man for Skovby er nødt til at tage den Sag alvorligt“.

I Bregninge kunde Børnene lære at læse paa et halvt Aar. I Skovby tager det to Aar. I den Anledning tænker man paa at indføre den indbyrdes Undervisning i Skovby ogsaa, skrives der. Vi har dog foran set, at der tidligere har været forsøgt dermed, og at Undervisningsmidlerne dertil var anskaffet, samt at Samuelsen i den Anledning havde overværet Undervisningen i Rise Skole i tre Dage. Denne Gang blev det heller ikke til mere; videre tilføjes: „at der mangler endnu meget ville man oversce med Skaansel, ved at tage Mandens gode Villie i Gerningens Sted.“

Skolen var paa denne Tid under Ombygning, hvorfor der efter Kommissionens Bestemmelse maatte undervises i en Lo.

Skovby Skoles Regnskab for Aaret 1827 ser saaledes ud:²²

Indtægt.

I. Denne Skoles Indtægt er i samme Form som Bregninge med Undtagelse af den nye Districts Inddeling, hvorved Endecl af Søbygaards Parcelister ere henlagte til denne Skole, og kan saaledes samlet anslaaes til omtrent.....	108 Rbd.	80	Sk.
II. Denne Skoles Andel ($\frac{1}{3}$) af 13 Rd. C. af Kirkeinspektoratet til Bøger for fattige Børn	6	—	89 $\frac{3}{4}$ —
III. En Jordlod	„	—	„ —
IV. Bøder	„	—	64 —
V. Endvidere efter Ligning approberet under 27. Maj og 2. Juni 1827 er indkommet	15	—	12 $\frac{1}{2}$ —
	<hr/>		
Summa...	131 Rbd.	54 $\frac{3}{4}$	Sk.

Udgift.

I. Det sædvanlige Bidrag til Skolelærercens Lønning er uden Vægring v. Communitet erlagt	100 Rbd.	„	Sk.
II. Bidraget som Søbygaards Parcelister yde kan anslaaes til	8	—	80 —
III. Til 25 Ark Pappapir	4	—	16 —
IV. Skrivepapir — en Lærebog og en Kathekismus	„	—	86 $\frac{3}{4}$..
	<hr/>		
Summa...	113 Rbd.	86 $\frac{3}{4}$	Sk.

Skolens Beholdning udgøre altsaa 17 Rbd. 64 Sk.

Anmærkning:

Da dette Steds Skolelærer uagtet meddelt Vejledning af Skolelærer Væber i Riisc cy tilstrækkelig kan komme frem med den indbyrdes Undervisning, saa har Commissionen taget sig den Frihed for det første at nytte Brugen af Læsetabellerne allene; hvortil det indkøbte Pappapir er bleven anvendt og lade det bero med Skrive- og Regne-

Tabellernes Paaklning indtil Skolelæreren erholder nøyere Kundskab, og mere Øvelse til sammes nyttige Anvendelse.

Det var saamænd ikke saa mærkeligt, at det voldte Samuelson store Vanskeligheder at komme i Gang med den indbyrdes Undervisning. Han var jo en ældre Lærer. Denne Undervisningsmaade indførtes efter Kongens personlige Ønske ved næsten alle Landets Skoler i disse Aar. Som Betegnelsen siger, skulde Børnene hjælpe hverandre indbyrdes, men ud over det havde den tillige et militært Tilsnit, idet hvert Barn havde Nummer, og alt foregik paa Kommando og Fløjtsignaler med Læreren som en Slags Overgeneral. En Del af Børnene var Hjælpere, andre Bihjælpere. Det var en i højeste Grad mekaniseret og aandløs Undervisningsmaade, men den havde Myndighedernes Sympati, ja, det var endog saaledes, at ingen Lærer kunde vente nogen Naadesbevisning (Orden) fra Kongen, hvis ikke Metoden var gennemført ved hans Skole. Ved Skoler med mange Børn prøvede man altid denne Udvej. Det var jo billigere end at oprette en ny Skole eller at ansætte endnu en Lærer.

At komme i Gang med Gymnastikundervisningen gik heller ikke af uden Vanskeligheder. Som Undskyldning anførtes: „I Skovby kunde skaffes Plads mod at tage et Stykke af Skolelæreren Tofte; men her er Skolelæreren en gammel Mand og coporlig ubeqvem til saadanne Øvelser,“ men denne Plads vilde Samuelson ikke afstaa uden en Erstatning af 10 Rbd. Den 19. November 1832 kvitterer han for 2 Rbd. for et Stykke af Skolejorden, som er taget til „Dørestikplads“. Paa denne Tid havde han en Hjælpelærer, saa han har nok ikke selv opnaact at undervise i Gymnastik.

Som omtalt foran gæstedé Kronprinsen Ærø i Juni 1830. Efter det uheldige Besøg i Bregninge Skole fortsattes Turen til Skovby Skole. Hvad der skete her, vil vi lade Nicoline Klein fortælle:

„Men her ventedes Hs. kgl. Højhed ikke før om en Time. Her var vel Læreren paa sin Post, men ingen Børn!

„Men hvor er dog Børnene?“ spurgte Prinsen.

„De er gaaet hjem til U'er,“ svarede Læreren.

„Til hvad? U'er — hvad er det.“

„De er hjemme til Middag, Deres kgl. Højhed,“ forklarede Præsten.

Men Læreren, Jørgen — stod tilbage, fløv og skuffet. Et Digt, som Børnene skulde have sunget til Prinsens Ære, havde han med stor Møje sat sammen. Og det skulde han nu brænde inde med?

Han løb efter Vognen.

„Jeg har et lille Digt, Deres prinselige Højhed!“

„Kast det bag i Vognen!“

Prinsen vinkede med Haanden til Tak.

En stor Skuffelse har det selvfølgelig været for den gamle Lærer, at hans gode Vilje og store Anstrengelse ikke vandt bedre Belønning, men Skuffelsen var maaske endnu større, da han samme Efteraar faar en Henstilling fra Biskoppen om at søge sin Afsked. Som Svar herpaa stiller Samuelson to Forslag, enten:²³

I. At Distriktet vil forunde mig Pension som Læreren i Dunkær Chr. Rasmussen faar 54 Rbd., 4 Td. Rug og 4 Td. Byg; saa drager jeg af Dør med Kone og Børn og Lærer Huus“

eller:

II. „efter den ønsker jeg som Blok, selv om mit Levebrød er meget mindre end hans.“

Et Par Dage senere skriver han til Skoledirektionen, hvor Landfoged Carstens er Formand:

„Jeg beder underdanigst Direktionen at fri mig for Betlerstaven, da jeg ved, at mit Levebrød kan blive over 120 Rd. S. H. C., naar jeg gaar af med Pension. Jeg beder ydmygt om et naadigt Svar og hjælp mig i min Nød efter Deres Velbehag enten med Pension, eller som Blok.

Jeg ønsker Dem og Deres Kjereste (= Kone) al velgaaende Baade til Liv og Sjæl.“

Sencre foreslaar Skolekommissionen, at han faar 50 Rbd., 2 Td. Rug og 2 Td. Byg, men foreløbig maa han selv lønne en Medhjælper, der bliver konstitueret i Embedet. Skolekassen giver et Tilskud paa 30 Rbd.

Efter at Samuelson havde faaet sin Afsked, levede han og Hustruen endnu i flere Aar hos Svigersønnen i Leby.

LAURITS PETERSEN KOCK

L. P. Kock blev 1831 Samuclsens Medhjælper. Den 1. Oktober 1833 fik han fast Ansættelse.

Kock er født i Ærøskøbing d. 16. September 1810 som Søn af Laurits L. Kock. Han dimitteredes fra Skaarup 1831 og kom straks til Skovby. Den 3. April 1834 holder han Bryllup med Egidia Erreboc fra Ærøskøbing. Hendes Forældre var Jens Josephsen Erreboc og Anna Egidia f. Schytt. Hendes Forældre er Søkendebørn og Efterkommere af den gamle Degn i Bregninge, som i 1691 havde en Datter, der blev gift med Erik Bertelsen, Ærøskøbing. (Se: Fynske Aarbøger 1947, Side 69.)

Da Samuelson faar sin Afsked, foretager Skolekommissionen en Beregning over Embedets Indtægter m. m.

En Jordlod, hvis Størrelse er omtrent 3 Td. Ld. a 320 Kvadrat Roder. Lodden omgiver Skolen.

Indtægter:

- a. 21½ Boel (halve og Fjerdedels omregnet til hel a 2 Mark C.).
- b. 18 Kaadnere a 12 Sk. C.
- c. 47 Hussteder a 8 Sk. C.
- d. Af hvert helt Boel ydes endvidere 1 Lispd. Hø og 6 Lispd. Halm.
- e. Af Kirkekassen:
 1. Til Ildebrændsel efter allernaadigst Bevilling af 12. Juli 1775: 6 Rd. C.

2. Til Skolestuens Opvarmning efter aallernaadigst Bevilling af 10. November 1776: 10 Rd. C.
 3. Kirkens Skolepenge efter Skoleanordningen af 1749: 3 Rbd. 16 Sk. S. H. C.
 4. For nogle Udflyttere af Skovby af Kirken: aarlig 3 Rd.
- f. 1. Af den Rendsborger kgl. Kasse: 6 Rd.
2. Mælk til Ost af Distriktet efter Godtbefindende (hæves af Læreren selv).
 3. Antallet af Distriktets skolepligtige Børn er 116.
 4. Antallet af Parcelbeboere, som er henlagt til andre Skoler:

Hele Boel (eller med Tillæg)	32 Td. Ld. eller over:	0
Halve Boel	16	— — 1
Fjerdedels Boel	8	.. — 1
Kaadnere	4	.. — 12
Husstæder	2	— — 9

Parcelejere i Skovby og Leby er ikke medregnet.

For Tiden yder samtlige Parcelbeboere, som er henlagt til denne Skole, til Skolelæreren i Følge Approbation af 17. og 20. Juni 1825: 14 Mark 11 Sk. C.

Da Lærer Kock fik fast Ansættelse, blev hans Løn fastsat til 100 Rbd., 5 Td. Rug og 5 Td. Byg. Heraf skulde han dog yde 20 Rbd., 2 Td. Rug og 2 Td. Byg til Samuelson, saa længe denne levede. Kock fik endvidere Hø, Halm, Brænde m. m. samt halvt Højtidsoffer af Bregninge Menighed. Samtidig fik han mere Jord, idet „Sandbysledstykkerne“, der havde været tillagt Degneembedet, nu kom til Lærerembedet i Skovby.

I November 1833 afholdtes Eksamen i Skolen, og Provsten bedømmer Forholdene saaledes: Indenads Læsning: meget god; Skøn-skrivning: meget god; Retskrivning: god; Relegionskundskaber: ret gode. Drengene tilbage for Pigerne. Da der igen Aaret efter atter af-

holdes Eksamen, hedder det: „Hvad en duelig og for sit Embede nidkær Lærer kan udrette i sin Skole fandt jeg tydelig lagt for Dagen ved at undersøge Undervisningens Tilstand i Skovby Skole. Børnene læste vel meget sagte, men ellers temmelig korrekt. Catcisationen skaffede mig der meget glæde, og hvad Retskrivningen angaar havde jeg ej funden den samme i nogen anden Skole, ligesom og Skønskrivningen var bragt temmelig vidt. For Regning paa Tavle og i Hovedet aflagde de ret gode Prøver.“

Endnu var der nogle Skolemulktter fra Samuelsens Tid, som de paagældende ikke vil betale, og Præsten skriver, at det er et Distrikt, hvor „Gemytterne er pirrelige“, og henstiller til Provsten „alvorlig at tiltale Sandemand Albert Christensen, som endnu resterer med de fattig 18 Skilling efter den bevidst fatale Ligning af 1830“. Ja, for kunde Provsten bøje ham, saa kunde Præsten selv lettere klare de øvrige.

I August 1833 var Kock Genstand for et Vaadeskud, der ramte hans højre Underarm. Han opholdt sig da i Rudkøbing. Det var lige før, han skulde have fast Ansættelse, og i et Brev til Landfogden udtaler han Haabet om, at Embedet maa blive givet til ham, naar det nu skal besættes. Da han vel nok er klar over, at det vil blive langvarigt, skriver han videre i samme Brev, om Landfogden ikke vil henvende sig til Forstanderen paa Seminariet i Skaarup for at faa en Seminarist derfra til at undervise foreløbig. Det blev ordnet paa den Maade, at en Privatlærer Bende Bendsen* i Ærøskøbing en Tid overtog Undervisningen i Skovby. Dette Vaadeskud fik slemme Følger for Kock, idet højre Arm maatte amputeres. Tampen, Datidens bekendte Strafferedskab, der i disse Aar blev temmelig berygtet i Skovby, forstod han alligevel at bruge til Fuldkommenhed.

Hans Hustru kunde ikke rigtig finde sig tilfreds i Skovby, „hvor der ingen dannede Mennesker var“, som hun kunde omgaas. Hun kom derfor til at lide af Melankoli, og det var nok en af Aarsagerne til, at Kock i 1844 forflyttedes til Ærøskøbing.

*) B. B. var Friser og har udgivet en frisisk Ordbog.

HANS JENSEN NIELSEN

Fynboen H. Jensen Nielsen blev d. 9. Maj 1844 kaldet til at være Kocks Efterfølger som Lærer ved Skovby Skole. Han var 29 Aar, født i Assens og havde været Lærer i Bryrup i Jylland i fire Aar. Hans Hustru Sophie Severine Clausen er fra Gaarden „Stenbjerglykke“ i Tranderup Sogn. Da han 1846 faar en Søn døbt, nævnes følgende Faddere: Fattigbestyrer Creutz, Ærøskøbing, Gdm. Johan Clausen, Stenbjerglykke, Proprietær Petersen, Søbygaard, og Ungkarl Mads Hansen, Kattekjær.

1849 søgte han det ledige Lærerembede i Tranderup, men fik det ikke. Aaret efter kom han til Marstal.

JACOB FELDTMANN

Holsteneren Jacob Feldtmann, der er dimitteret fra Skaarup 1841, og som i nogle Aar har været Lærer i Marstal, overtager nu Embedet. Om han virkelig var Holstener, er vistnok tvivlsomt, idet man før meget ofte betegnede Sønderjyder som Holstener, og Sønderjylland som „Dansk Holsten“. Efter fire—fem Aars Lærertid dør han.

Hans Enkes Pension fastsættes af Ministeriet d. 21. April 1855 saaledes:

Af Embedet, det vil siges Efterfølgeren:

6½ Skp. Rug, 5 Skp. Byg og 28 Rbd.

Af Kommunen: 10 Rbd.

CHRISTIAN POULSEN

Nu blev Chr. Poulsen Lærer. Han er 38 Aar, og det er hans første Embede. Han havde forud været Hjælperlærer et Par Stedder i Nordfyn. Han havde deltaget i Trcaarskrigen, hvor han vistnok blev saaret, og gik derefter over til Lærergerningen. Han var ogsaa Seminarist.

1862 blev der oprettet endnu et Embede ved Skovby Skole, og Poulsen blev Førstelærer. Ministeriet havde i 1859 bestemt, at der skulde ansættes en Andenlærer. Denne Bestemmelse søger Bymændene at faa ændret, og Sandemand Alb. Christensen, Skovby, Skoleforstander P. Jørgensen, Bregninge, og Sandemand And. Christensen, Søby, indsender et Andragende derom til Ministeriet. Andragendet gjaldt ogsaa for nye Andenlærerembeder i Bregninge og Søby, men det blev afslaaet, og Skolen maatte udvides. Denne kostede i Skovby 719 Rbd.

Chr. Poulsens Grav og Mindesten ses endnu paa Bregninge Kirkegaard.

Magnus Frederik Christian Petersen, født 1858 i Roholte, Præstø Amt, har derefter været Lærer ved Skolen til omkring 1920. Hans Hustru Karen Kirstine var født 1862 i Køge. Det var i Petersens Embedstid, at den nuværende Skole blev opført.

KILDEHENVISNINGER

- 1) Hubertz: Beskrivelse over Ærø, 1834. — 2) Fyns Stifts Bisparkiv (F. S. B.). — 3) do. — 4) do. — 5) Rigsarkivet: Regnskab vedr. Graasten, 1750 o. fl. Aar. — 6) F. S. B. — 7) Landsarkivet, Odense: Jordebog (Udskiftningspr.) f. V. Bregninge. — 8) do. Bisparkivet for Als-Ærø (B. A.-Æ.). — 9) do. B. A.-Æ. — 10) do. B. A.-Æ. — 11) do. B. A.-Æ. — 12) do. Ærø Herreds gejstlige Skifteprotokol. — 13) do. B. A.-Æ. — 14) do. F. S. B. — 15) do. F. S. B. — 16) do. Jordebog for Skovby. — 17) do. Ærø Herreds gejstlige Skifteprotokol. — 18) do. F. S. B. — 19) do. B. A.-Æ. — 20) do. B. A.-Æ. — 21) do. B. A.-Æ. — 22) do. B. A.-Æ. — 23) do. B. A.-Æ.